

De illusie van samenzijn

‘Kleine zielen’ van Ivo van Hove terecht succes op Ruhrtriënnale

► V.l.n.r.: Chris Nietvelt, Hans Kesting, Noortje Herlaar en Steven Van Watermeulen in *Kleine zielen*. © JAN VERSWEYVELD

PIETER T'JONCK

De Ruhrtriënnale beloonde *Kleine zielen*, het slot van Ivo van Hoves trilogie rond Louis Couperus, met een ovatie. Terecht. Formidabel ensemblewerk, een briljante scenografie van Jan Versweyveld en dito muziekscore van Harry Dewit zorgen voor een pakkende hedendaagse lezing van een meer dan honderd jaar oud boek.

In *De Boeken der kleine zielen* vertelt Louis Couperus het verhaal van de vooraanstaande Haagse familie Van Lowe. Dat vangt aan met een onverwerkt schandaal: dochter Constance (Chris Nietvelt) scheidde om met haar minnaar, Henri Van der Welcke (Steven Van Watermeulen) te huwen. Dat ongelukkige huwelijk overleeft enkel door de bemiddeling van hun zoon Addy (Robert de Hoog).

Vele verwickelingen, sterfgevallen, een moord en de zelfmoord van broer Gerrit (Aus Greidanus jr.) later, spoelen de resten van de familie aan in Driebergen, Van der Welckes landgoed. De kaarten liggen nu anders: ooit uitgespuwd verleent Constance onderdak aan haar moeder (Frieda Pittoors), die ondertussen weduwe is, en aan Gerrits kinderen Marietje (Hélène Devos) en Gerdie (Noortje Herlaar).

Maar echt zorgen voor hen doet ze niet, zozeer wordt ze opgeslorpt door de sombere gedachte dat ze niets bakte van haar leven. Het is Addy, ondertussen een succesvol geneesheer, die als vanouds de zorgen van de huisgenoten torst. Hij pendelt nog steeds tussen zijn ouders, maar koestert ook de hysterisch-depressieve Marietje en de uitgelaten Gerdie.

Tot ongenoegen van zijn echtgenote Mathilde (Maria Kraakman). Deze ongecompliceerde vrouw van bescheiden komaf is in alles het tegendeel van de andere huisgenoten. Ze houdt van simpele pleziertjes, van vrijen en schaatsen. Ze verbeuzelt haar tijd niet aan gesomber over wat ze niet heeft of niet is. Maar jaloers is ze wel, op

Addy's aandacht voor de anderen.

De komst van Braus (Hans Kesting), een oude makker van Henri, brengt beweging in deze vastgelopen situatie. De grootmoeder geeft vanaf een afstand scherpe commentaren op deze vastgelopen situatie.

Van Hove drukt dit complexe verhaal samen tot ruim twee uur theater van een verbluffend psychologisch raffinement. Constance opent het stuk met een lange klaagzang. De innerlijke monoloog vormt de basisfiguur van het hele stuk. Ook als ze later valt voor Braus spreken ze nauwelijks met elkaar. Ze praten vooral in zichzelf. Het is symptomatisch: deze mensen wonen samen, maar vormen geen thuis, geen familie. Addy, die als een seismograaf de kwalen van zijn omgeving registreert, zegt het letterlijk: "Samenzijn is een illusie."

Seks en eenzaamheid

De enige die daar buitenstaat, is Mathilde. Ze heeft schoon genoeg van het web van leugens en hersenspinsels waar de anderen in blijven hangen. Ze gaat schaatsen en later ook dansen met andere mannen. Maria Kraakman beeldt haar levensdrift, haar pure lust, uit in een haast historische schaatscène. Zoals zij met haar heupen zwiert en zwaait en het publiek opeet met haar blik, is pure seks. De live pianobegeleiding van Harry Dewit maakt haar dans nog opzweepender. Precies dezelfde lust zie je als Noortje Herlaar Steven Van Watermeulen rond haar vinger windt.

Maar in die haarscherpe scènes schemert toch fundamentele eenzaamheid door. Van Hove legt er, in het spoor van Couperus, precies de vinger op. We zien geen stoffig oud verhaal, maar de wereld van nu. De scenografie van Jan Versweyveld ondersteunt dat met een sterk beeld. Een enorm Perzisch tapijt bedekt de hele speelvlak. Aan de zijanten staan twee stellingen waar trappen heen leiden. Hier trekken de personages zich terug om in hun eigen miserie rond te tolleren. Talloze planten suggereren een grote serre. Voor de kasplantjes die deze mensen zijn.

Van Hove legt, in het spoor van Couperus, precies de vinger op de doorschemerende fundamentele eenzaamheid

●●●●●
KLEINE ZIELEN

Toneelstuk

Regie: Ivo van Hove

Met: Chris Nietvelt, Frieda

Pittoors, Hans Kesting e.a.

Decor: Jan Versweyveld

Muziek: Harry Dewit